

Коефіцієнт залежності обсягу реалізації інноваційної продукції від обсягу фінансування інноваційної діяльності складає 8,43. При фінансуванні інноваційної діяльності на рівні 1 180,74 грн/прац. загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності в Україні дорівнює 27,6 млрд грн у цінах 2011 р., що дозволило б досягти рівня реалізації інноваційної продукції досягне 232,9 млрд грн, що перевищує фактично досягнутий рівень 42,387 млрд грн у 5,5 разу.

Література

1. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 № 60 // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
2. Балацкий Е. Инновационные и инвестиционные факторы эффективности производства [Текст] / Е. Балацкий, А. Раптовский // Общество и экономика. — 2007. — № 1. — С. 3—27.
3. Захарін С. В. Оцінювання впливу корпоративного сектору економіки на її інвестиційно-інноваційний розвиток / С. В. Захарін // Проблеми науки. — 2008. — № 7. — С. 7—12.
4. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Монографія / В. І. Кириленко. — К.: КНЕУ, 2005. — 232 с.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році. Стат. зб. — К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. — 305 с.
6. Технології інноваційного розвитку підприємства у контексті інституціоналізму: монографія / Н. П. Гончарова, Г. О. Швиданенко, І. С. Капарулін [та ін.]; за заг. ред. канд. екон. наук, проф. Г. О. Швиданенко. — К.: КНЕУ, 2012. — 225 с.
7. Яценко А. Стратегія ефективного виходу України на міжнародний ринок інвестицій і інновацій [Текст] / А. Яценко // Наука та інновації. — 2008. — № 3. — С. 60—61.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Статтю подано до редакції 21.10.2012 р.

УДК 336.711

С.І. Ходакевич, канд. екон. наук,
доцент кафедри банківської справи,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ У ФУНКЦІОНУВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

АНОТАЦІЯ. У статті розглядається проблема державної участі в банківській системі. Проведено розгляд ключових теоретичних концепцій державної присутності у банківській сфері з метою узагальнення та обґрунтування методологічних засад вибору ефективної моделі участі держави в банківській сфері.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: державний банк, комерційний банк, участь держави, банківська система.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается проблема участия государства в банковской системе. Проводиться рассмотрение ключевых теоретических концепций государственного присутствия в банковской системе с целью обобщения и обоснования методологических основ выбора эффективной модели участия государства в банковской сфере.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: государственный банк, коммерческий банк, государственное участие, банковская система.

SUMMARY. The article is devoted to the issue of the government participation in the banking system. The key theoretical concepts of the above issue are considered. The main methodological foundations for the choice of the effective model of the government participation in the banking sphere are generalized and substantiated.

KEY WORDS: state bank, commercial bank, the government participation, banking system.

Підвищення ефективності функціонування комерційних банків як основних фінансових посередників, їх відповідність вимогам, які пред'являє національна економіка, — одне з ключових питань розвитку України та інших країн, що розвиваються. Разом з тим емпіричний досвід показує досить значні масштаби державної присутності в банківській сфері країн що розвиваються. В таких країнах спостерігаються тенденції посилення ринкових позицій банків, що знаходяться під контролем держави, і поступовій консолідації національних банківських активів за участі даних банків.

Вказані тенденції роблять актуальним питання про те, чим зумовлена така інституціональна структура банківського ринку, а також її вплив на рівень розвитку економіки.

Існування та функціонування державних фінансово-кредитних інститутів в банківських системах країн світу є одним із актуальних питань як сучасної економічної науки, так і міжнародної фінансової спільноти.

Система українських банків також має в своєму складі державні банківські установи, що представлені ощадним та експортно-імпортним банком, однак навіть поверхові дослідження характеру та напрямків їх діяльності дають підстави вважати, що вони не виконують на належному рівні функції, що відповідали б статусу державного банку. З цих причин дослідження особливостей функціонування державних банківських інститутів є надзвичайно актуальним і важливим питанням сьогодення. різні аспекти діяльності державних фінансово-кредитних інститутів і їх ролі у розподілі інвестиційних потоків у державі широко досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними вченими-економістами. Серед вітчизняних науковців особливої уваги заслуговують роботи В. С. Стельмаха, А. І. Степаненко, О. В. Усенко, І. Б. Івасіва, А. Г. Пишного, серед зарубіжних науковців значний вклад у вирішення цієї проблеми здійснили: А. Вейс, Дж. Барт, А. В. Верніков, К. О. Глушкова, М. Ю. Хромов та ін. Разом з тим, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, що так чи інакше стосуються функціонування державних банків, проблема обґрунтування їх ролі в економіці країни є спірним питанням.

Метою статті є обґрунтування та систематизація напрямків діяльності державних банківських установ в економіці та формалізація їх основних функцій.

Аналіз ключових теоретичних концепцій державної присутності у банківській сфері показав паралельне існування двох діаметрально протилежних точок зору економістів стосовно макроекономічних наслідків цього явища. Відповідно до першої концепції, участь держави у банківській системі країни позитивно впливає на її розвиток, стимулює економічне зростання і підвищення продуктивності праці. Друга концепція говорить про витіснення державними банками приватних фінансових ресурсів, що призводить до розподілу акумульованих заощаджень на неефективні проекти під впливом політичних директив. Відповідно до цієї концепції збільшення участі держави в банківському секторі є важливим чинником уповільнення економічного зростання і розвитку фінансової інфраструктури.

Згідно економічної теорії, обов'язковою умовою стабільного розвитку економіки країни є ефективний розвиток фінансового посередництва — залучення приватних заощаджень та їх оптимальне розміщення в реальному секторі економіки при мінімізації транзакційних витрат.

Виходячи з концепції позитивного впливу державної присутності в банківському секторі, проблему недостатності фінансових ресурсів, які можуть бути надані приватними інвесторами для фінансування стабільного розвитку економіки країни, державні банки вирішують. Крім того, виходячи з цієї концепції, в країнах, що розвиваються, приватні комерційні банки не здатні самостійно ефективно виконувати функцію трансформації приватних заощаджень в інвестиції в силу обмеженості розвитку політичних та економічних інститутів.

У той же час, з точки зору концепції негативних наслідків державної участі в банківському секторі, державна власність на банки призводить до політизації механізму розподілу приватних заощаджень, знижуючи економічну та суспільну ефективність їх розміщення та використання.

Виходячи з цих протиріч, можна сказати, що збільшення державної участі в банківському секторі може бути виправданим тільки в тому випадку, якщо при збереженні валових обсягів кредитування відбуваються якісні зміни їх галузевої структури, а також ефективний перерозподіл кредитних ресурсів між окремими сегментами ринків або категоріями позичальниками.

Міжнародний досвід свідчить, що саме через державні банки влада більшості країн, що розвиваються здійснює свою економічну політику, спрямовану на відновлення та розвиток економіки. По-перше, держава за їх допомогою може впливати на інвестиційний клімат: більш низькі відсотки за кредит у державних банках змусять і комерційні фінансові установи знизити процентні ставки. По-друге, через державні банки може виконуватись низка соціальних програм. По-третє, через посередництво державних банків держава може на пільгових умовах кредитувати програми енергозбереження, реформування житлово-муніципального господарства, підтримки підприємництва і місцевих бюджетів, фінансувати будівництво, стимулювання фінансового розвитку в регіонах, куди важко потрапити комерційним банкам.

Специфікою власне державних фінансових установ є виконання ними особливих функцій — функцій, які не властиві комерційному сектору, або ж функцій, які є комерційно не вигідними для приватних фінансових установ, проте їх реалізація є необхідною умовою розвитку економіки держави. Специфічна ме-

та, завдання та функції державних фінансових установ, що мають публічний характер, обумовлюють участь публічних фондів грошових коштів у статутних фондах державних установ, елемент державного управління ними, визначення критеріїв (індикаторів) ефективності їх діяльності на ринку та їх вплив на економіку країни в цілому тощо [2]. На підставі цього цілком логічним виглядає той факт, що основним гравцем на ринку фінансових послуг багатьох країн залишаються державні банки. Так, у Німеччині державна участь в банківській сфері є потужною. Станом на 01.01. 2008 р. вона становила понад 50 % від усіх активів банківської системи та біля 20 % від загальної кількості банків в Німеччині [3].

Якщо взяти діяльність державних банків в Україні, то на сьогоднішній день досить важко визначити ефективність їх діяльності з позиції виконання чи невиконання покладених на них функцій, що є особливо актуальним саме для нашої держави з ряду причин:

- не існує достатньої нормативно-правової основи, науково-прикладного підґрунтя для розуміння сутності державного банку в Україні;
- не визначено загальноприйнятий перелік основних функцій та обов'язків такого банку

Це, в свою чергу, зумовлює комерціалізацію діяльності тих установ, що в теорії мали б бути фінансовими агентами уряду та провідниками його економічної політики. Сьогодні в Україні єдиним нормативно-правовим актом, в якому зазначається про можливість існування в українській фінансовій системі державних банків, є Закон України «Про банки та банківську діяльність», за яким державний банк визначається таким за умови, якщо його статутний капітал стовідсотково належить державі. крім цього, Закон передбачає організацію та ліквідацію такої установи. Разом з цим, цей Закон не регламентує напрямки діяльності банку, що належить державі, в результаті чого державний банк відрізняється від приватного лише характером власності на його статутний капітал [4].

Варто зазначити, що від початку фінансової кризи 2008 р. в Україні, держава була найбільшим донором банківської системи. Про це красномовно свідчать кілька цифр. Станом на 1 жовтня 2008 року (остання докризова звітна дата) в Українській державі було два універсальні банки — Укрексімбанк і Ощадбанк. На частку цих двох установ, які посіли, відповідно, 5-те і 8-ме місця в банківській системі, припадало загалом 3,4 % її статутного, 6,6 % — власного капіталу і майже 8 % чистих активів. За період кризи вкладення держави в статутні капітали цих двох банків («Укрексімбанку» та «Ощадбанку») збільшилися більш як на 27 млрд грн. Сьогодні обидва 100-відсотково державні банки досить упевнено влаштувалися в першій трійці системних лідерів. Та й самі ряди держбанків (а точніше, структур, які перебувають під контролем держави) виросли: у них сьогодні п'ять фінустанов, на які припадає вже 33 % статутного і 27,5 % власного капіталу системи. Рекапіталізовані за участі держави банки одержали близько 17 млрд грн: у «Родовід» (частка держави — 99,99 %) «влили» 8,4 млрд грн, в Укргазбанк (87,7 %) — 5 млрд, у банк «Київ» (99,93 %) — 3,56 млрд грн [5]. Очевидно, така ситуація не може не викликати внутрішніх функціональних протиріч, а тому державні банки продовжують організовувати свою діяльність виключно в контексті забезпечення надання базових банківських операцій.

У той же час світова практика діяльності державних банків вказує на їх значний потенціал у забезпеченні економічного росту економіки. Одним із таких прикладів є факт прискорення темпів зростання економіки Китайської народної республіки, яка демонструвала приріст навіть тоді, коли західні фінансові системи переживали найбільший економічний спад, що став наслідком світової фінансово-економічної кризи 2008—2009 рр. При цьому банківська система КНР має в своєму складі два типи державних фінансово-кредитних установ:

1. Політичні банки, на які покладено вирішення стратегічних завдань:

Державний банк розвитку Китаю, Імпортно-експортний банк Китаю, Банк Китаю з розвитку сільського господарства.

2. Державні комерційні банки, на які покладено вирішення тактичних завдань: Торгово-промисловий банк Китаю, Банк Китаю, Народний будівельний банк Китаю, Сільськогосподарський банк Китаю.

Варто зазначити, що завдяки державному контролю за діяльністю таких банків, вони швидко адаптуються під мінливі умови зовнішнього та внутрішнього фінансово-економічного середовища та оперативно перенаправляють фінансові потоки в ті галузі та підприємства, що найбільше потребують додаткових обсягів фінансових ресурсів. Необхідно також вказати про існування жорсткої спеціалізації таких банків, завдяки чому, як показують темпи зростання ВВП КНР, розподіл коштів відбувається досить ефективно [6].

Досить цікавим є думка, про те, що позитивний вплив на банківську систему спостерігається в тих випадках, коли він спрямований на саму систему, тобто є метою, а не засобом досягнення цієї мети. Таким прикладом є наслідки участі держави в банківському секторі Індії, коли внаслідок втручання в оперативне управління діяльністю банків індійські державні банки мали у своїх балансах значні суми безнадійних кредитів, які надавали за цільовим призначенням та за вказівкою уряду, що було платою за політичні послуги. З метою запобігання руйнуванню банківської системи уряд Індії випустив рекапіталізаційні облігації, завдяки яким банкам надавався новий капітал в обмін на безнадійні кредити, які взяла на себе держава. Цей приклад ілюструє, що фінансова допомога держави не є гарантією розв'язання всіх проблем [7].

На сучасному етапі можна виокремити дві основні цілі державної участі в банківській системі. Перша — коли держава бере участь для розв'язування власних проблем. Друга — є вимушеною та фінансово обтяжливою, коли державні кошти використовуються для санації банківського сектору, що втратив здатність до само оздоровлення. В обох випадках участь держави в банківському секторі пов'язана з посиленням її впливу на стратегічне планування розвитку банківської системи та оперативне управління її інвестиційною діяльністю. Можна впевнено стверджувати, що цілі участі держави в банківському секторі визначають її значення. Державна участь в банківській системі допускає багато видів, які можна класифікувати за такими ознаками:

- за джерелами капіталу;
- за часткою у структурі капіталу;
- ступенем участі в оперативному управлінні банками.

Для якісної оцінки стану банківської системи, як і окремого банку, важлива характеристика — частка державної участі. Кількісна оцінка цього показника

(частка державних банків на ринках депозитів, кредитів) у поєднанні з характером інвестиційної активності системи дозволяє визначити період розвитку банківської системи, і за наявності економічних показників її діяльності в розрізі структури власності — оцінити з перспективою подальшого розвитку банківського сектору та його впливу на економіку. Значно більшу інформативність має часовий ряд цих показників.

На наш погляд, розробка загальних принципів функціонування державних банків має включати в себе окреслення сфери (можливість функціонування в усіх сферах народного господарства чи охоплення лише частини з них) та характеру (комерційний, неприбутковий тощо) їх діяльності, їх організаційно-правову форму (діяльність у вигляді публічних акціонерних товариств, державних акціонерних товариств тощо), структуру та склад керівних органів, відокремлених підрозділів тощо [8]. Зважаючи на специфіку функціонування державних банків, доцільним є також створення відповідної системи економічних нормативів і фінансових показників, які б дозволяли найбільш адекватно оцінювати ефективність їх діяльності. Така система може включати усі існуючі економічні нормативи та фінансові показники або лише частину з них. Можливим є також врахування певних галузевих показників, залежно від сфери функціонування конкретного державного банку. Перераховані вище заходи вимагають вдосконалення нормативно-правової бази, що регламентує та визначає діяльність банків, у тому числі і державних. Таке вдосконалення має включати: по-перше, доповнення Закону України «Про банки та банківську діяльність» відповідними статтями, що передбачали б чіткішу та повнішу регламентацію основних принципів, загальних для всіх державних фінансово-кредитних установ функцій та напрямків їх функціонування; по-друге, створення окремих законів і підзаконних актів, постанов НБУ тощо для кожного окремого державного банку [6].

Таким чином, створення ефективної системи державних банків, основним принципом функціонування яких має бути суспільний, а не комерційний інтерес, є перспективним напрямком розвитку вітчизняного банківського сектору. Зважаючи на світовий досвід у цій сфері, ефективне використання державних банківських установ є запорукою сталого економічного розвитку країни, навіть у часи впливу несприятливих факторів міжнародного економічного середовища при умові адекватної участі держави в цьому процесі. Крім цього, ефективне та адекватне реформування діяльності державних банків може створити повноцінних фінансових агентів, що будуть слідувати за забезпеченням інтересів уряду та суспільства у фінансовому секторі країни.

Література

1. Глушкова Е.А. Государственное присутствие в банковской системе: эмпирическое изучение макроэкономических эффектов / Глушкова Е.А. // Деньги и кредит. — 2010. — № 12. — С. 24—31.
2. Онищенко В.В. Сучасний стан та перспективи розвитку державних банків в Україні (на прикладі ВАТ «Ощадбанк») / В.В.Онищенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць УАБС НБУ. — 2010. — Вип. 30. — С. 289—294.

3. Дук І. В. Роль державних банків в системах багатьох країн світу та Україні / Дук І. В. // Економічні науки. — Серія «Облік і фінанси». — Вип. 7 (25). — Ч. 4. — 2010. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2010_7_4/21.pdf
4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-пі (зі змін., та доп.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
5. Алексєєв А. Капітальні проблеми державних банків / Алексєєв А. // Дзеркало тижня. Україна. — 2011. — №7, 25 лютого // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/kapitalni_problemi_derzhavnih_bankiv-76293.html
6. Чмута І. М. Особливості функціонування державних банків у банківській системі України / Чмута І.М. // Проблеми економіки. — 2011. — №4. — С. 135—138.
7. Степаненко А.І. Управління банківською системою України у стратегії економічного зростання: монографія / А.І. Степаненко. — К.: УБС НБУ, 2010. — 319 с.
8. Усенко О. В. Діяльність державних банків в Україні: проблемні питання та шляхи їх вирішення / О. В. Усенко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fp/2010_1/2010_1_usenko.pdf

Статтю подано до редакції 10.10.2012 р.

УДК 339.97

О.В. Хоменко,
аспірант кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КИТАЮ

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито особливості та етапи формування інноваційної моделі розвитку Китаю, проаналізовано сучасний стан інноваційного розвитку КНР через призму світових рейтингів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КНР, інноваційний розвиток, інноваційна модель, економічні реформи.

АННОТАЦИЯ. В статье раскрыты особенности и этапы формирования инновационной модели развития Китая, проанализировано современное состояние инновационного развития КНР через призму мировых рейтингов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: КНР, инновационное развитие, инновационная модель, экономические реформы.

SUMMARY. In article was disclosed features and stages of China's innovation development model, analyzed modern world status of China's innovation development through the lens of world rankings.

KEY WORDS: PRC, innovation development, innovation model, economic reform.

Постановка проблеми. В умовах переходу від постіндустріальної економіки до економіки знань перед країнами світу постає завдання забезпечити їх економічне зростання та конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Однією